

มาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาและนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ตัวผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹

ปริญญ์ ภักดีภูวดล²

การศึกษามาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาและนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาพบว่า จุดมุ่งหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การมุ่งพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย หากจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์แล้วศาลก็ต้องยกฟ้องแก่จำเลยผู้นั้น แต่หากพบว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดแล้วก็ต้องมีการลงโทษ หรือกำหนดวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งแก่จำเลย อันได้แก่ การรอการกำหนดโทษ รอการลงโทษ หรือใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

ในการกำหนดโทษหรือการใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งแก่จำเลยนั้นต้องมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามหลักอาชญาวิทยา กล่าวคือ ต้องมีความเหมาะสมและได้สัดส่วนกับความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิด และยังต้องเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล (Individualization) ฉะนั้น ศาลจึงต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 มิติ คือ ข้อเท็จจริงที่เป็นพฤติกรรมแห่งคดี อันได้แก่ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะการกระทำความผิด ความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิด ตลอดจนวัน เวลา และสถานที่ รวมทั้งสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิด ประการหนึ่งกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด อันได้แก่ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด การรู้สึกความผิด และพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น รวมทั้งเหตุอื่นอันควรปรานี และเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด อีกประการหนึ่ง จึงเห็นได้ว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดนี้มีทั้งข้อเท็จจริงที่เป็นพื้นฐาน ซึ่งจะต้องปรากฏอยู่แล้วในขณะที่มีการยื่นฟ้องคดี เช่น ชื่อ อายุ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลย กับข้อเท็จจริงเชิงลึก ซึ่งจะปรากฏในสำนวนความก็ต่อเมื่อมีการแสวงหา รวบรวม หรือกระทำการใด ๆ ให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าว เช่น ประวัติภูมิหลัง ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย สิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือการรู้สึกสำนึกผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น หรือเหตุอื่นอันควรปรานี เป็นต้น โดยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัว

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาและนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์รพีร์ เล็งวิทย์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล และ รองศาสตราจารย์จุฑาพร วงศ์ทองสรรค์

²นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้กระทำความผิดนี้จะถูกนำมาใช้เพื่อประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลภายหลังจากที่ตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลยผ่านขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาที่พิสูจน์แล้วว่าได้กระทำความผิดจริงมาแล้วเท่านั้น ไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้กระทำความผิดหรือจำเลยแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่ามาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาและนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมีข้อขัดข้องและส่งผลให้การนำเสนอข้อเท็จจริงดังกล่าวมาใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลยังไม่สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ในการลงโทษตามหลักอาชญาวิทยาหลายประการ สรุปได้ดังนี้

ปัญหาประการแรก ในชั้นสอบสวนกฎหมายไม่ได้บังคับตายตัวให้พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด ทำให้สำนวนการสอบสวนที่ส่งให้พนักงานอัยการอาจมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดไม่เพียงพอที่จะเสนอต่อศาล กล่าวคือ ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา โดยมีได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด แม้มาตรา 138 บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาณัติของผู้ต้องหา แต่ก็ไม่ใช่บทบังคับตายตัว และตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้ยังไม่ครอบคลุมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดด้านอื่น ๆ เช่น สุขภาพ ภาวะแห่งจิต และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ฉะนั้น เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นลง หากพนักงานสอบสวนเห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะต้องทำความเห็นควรสั่งฟ้องและส่งสำนวนพร้อมความเห็นนั้น ไปยังพนักงานอัยการ และในกรณีที่พนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งฟ้องเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนก็จะออกคำสั่งฟ้องและผู้ต้องหาต่อศาล เมื่อเป็นเช่นนี้ ในการร่างฟ้องของพนักงานอัยการก็ย่อมมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดเพียงเท่าที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนที่ได้รับมาจากพนักงานสอบสวนเท่านั้น

ปัญหาประการที่สอง การนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดในชั้นฟ้องคดีของพนักงานอัยการ กล่าวคือ พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาของศาลผ่านการฟ้องคดี เมื่อพนักงานได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว หากพนักงานอัยการมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้องคดีก็จะออกคำสั่งฟ้องคดีต่อศาล พนักงานอัยการจึงเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอคำฟ้องพร้อมพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณา แต่ประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้พนักงานอัยการต้องนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่สำนวนของศาลอย่างเป็นรูปธรรม ข้อเท็จจริงในส่วนนี้จึงมักถูกละเลยในทางปฏิบัติ

ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ที่ได้บัญญัติถึงรูปแบบและเนื้อหาของคำฟ้องไว้ว่าจะต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริงอย่างไรบ้าง โดยในส่วนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดนั้น บทบัญญัตินี้ได้กำหนดไว้ใน (4) ว่าฟ้องต้องมีชื่อตัว นามสกุล ที่อยู่ ชาติ และบังคับของจำเลย และ (5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติมาตราดังกล่าวมิได้กำหนดให้พนักงานอัยการจะต้องบรรยายถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดในเชิงลึกแต่อย่างใด บทบัญญัตินี้ได้กำหนดเพียงแต่ให้บรรยายถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดที่เป็นพื้นฐาน โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ฟ้องไม่เคลือบคลุม และทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี รวมถึงไม่ให้เป็นการฟ้องผิดตัวเท่านั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลจะต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง” เช่นนี้แล้ว ในคดีประเภทที่ไม่ต้องสืบพยาน เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลย่อมพิพากษาลงโทษจำเลยโดยอาศัยข้อเท็จจริงเท่าที่ปรากฏในคำฟ้องของโจทก์ อันจะทำให้ศาลได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดไม่เพียงพอที่จะใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษได้อย่างเหมาะสม

ปัญหาประการที่สาม ในการนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดโดยจำเลยและทนายความนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วรรคสอง บัญญัติให้จำเลยมีอำนาจเปิดคดี โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบและวรรคสาม บัญญัติให้จำเลยมีอำนาจแถลงปิดคดีของตนเมื่อสืบพยานเสร็จแล้วได้ ตามบทบัญญัตินี้ จำเลยและทนายความจึงมีสิทธิที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวจำเลยทั้งในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงพื้นฐานและข้อเท็จจริงเชิงลึก อย่างไรก็ตาม บทบัญญัตินี้ได้บัญญัติให้จำเลยแถลงข้อเท็จจริงอย่างกว้าง ๆ โดยไม่ได้บัญญัติให้ชัดเจนว่าเป็นข้อเท็จจริงในเรื่องใด ในทางปฏิบัติจำเลยและทนายความจึงมักไม่มีการแถลงหรือหากจะมีการแถลงก็ยังคงมุ่งถึงข้อเท็จจริงในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยเป็นสำคัญ โดยละเลยที่จะแถลงเพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับตัวจำเลยในเชิงลึกมากเท่าที่ควร ฉะนั้น หากศาลฟังว่าจำเลยมีความผิดจริงตามฟ้องและจะพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว ศาลก็ย่อมมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยเพียงเท่าที่ปรากฏในสำนวนความ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้การกำหนดโทษของศาลไม่สอดคล้องกับหลักการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลได้

ปัญหาประการที่สี่ เรื่องความไม่เสมอภาคในการนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดมารับฟัง ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลในแต่ละคดี กล่าวคือ ในกรณีที่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดตามที่ปรากฏในสำนวนของศาลมีไม่เพียงพอ ศาลอาจมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยแล้วรายงานศาล ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ.2559 มาตรา 30 อย่างไรก็ตาม การที่พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยได้นั้นจะต้องมีคำสั่งศาลเป็นรายคดีไป หากศาลไม่ได้มีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจแล้วพนักงานคุมประพฤติก็ไม่อาจสืบเสาะและพินิจจำเลยได้ นอกจากนี้ทั้งในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวและในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่ได้กำหนดในเรื่องประเภทคดีที่ศาลจะต้องมีการสั่งให้สืบเสาะและพินิจจำเลยไว้ ดังนั้น การจะสั่งให้สืบเสาะและพินิจหรือไม่จึงเป็นไปตามดุลพินิจของศาลในแต่ละคดี จึงอาจมีปัญหาในเรื่องความไม่เสมอภาคของจำเลยแต่ละรายที่อาจได้รับโอกาสในการนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยมาใช้ประกอบดุลพินิจของศาลอย่างไม่เท่าเทียมกัน อันเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคตามกฎหมาย รวมถึงส่งผลให้การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลไม่สอดคล้องกับหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดในที่สุด

จากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการแสวงหาและนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนในส่วนของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด โดยเพิ่มเติมข้อความทำนองว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษเกินกว่าคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงซึ่งผู้ต้องหาให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาเพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลทุกคดี” ให้เป็นวรรคที่สองของบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138

2. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 โดยให้เพิ่มเติมการบรรยายเนื้อหาของคำฟ้อง ตามมาตรา 158(5) ในทำนองว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ หากเป็นคดีที่มีอัตราโทษเกินกว่าคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงและผู้ต้องหาให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน ให้บรรยายถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยเพื่อให้ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษเท่าที่พอจะทราบได้มาด้วย”

3. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 วรรคสอง เป็นทำนองว่า “จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีของจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงที่เป็นข้อต่อสู้ รวมถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยอันจะเป็นประโยชน์แก่การใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลมาด้วยก็ได้”

4. กำหนดประเภทแห่งคดีที่ศาลจะต้องมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจจำเลยไว้ โดยเพิ่มความทำนองว่า “ในคดีความผิดที่มีอัตราโทษเกินกว่าคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงและจำเลยให้การรับสารภาพในชั้นพิจารณา หากปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นคดีที่อยู่ในเงื่อนไขที่จะรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 และไม่ปรากฏข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยในสำนวนอย่างเพียงพอแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยตามกฎหมายว่าด้วยการคุมประพฤติ ก่อนมีคำพิพากษาทุกคดี” ให้เป็นวรรคสามของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. **หลักความเสมอภาค**. [Online] <http://www.public-law.net/publaw/view.aspx?id=657>, 2548. (เมษายน, 2564).

คณิต ณ นคร. 2538. **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ชาย เสวิกุล. 2517. **อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประเทือง ธนิยผล. 2556. **อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

แววมณี ประทุมแก้ว. 2551. **การคุ้มครองสิทธิของจำเลยในชั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษาหรือสั่งคุมประพฤติ**.

รายงานหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 6 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. 2561. **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง**. พิมพ์ครั้งที่ 18 กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

อุทิศ สุภาพ. 2562. **การพัฒนากระบวนการลงโทษของศาลในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดมาใช้ประกอบด้วยพินิจในการกำหนดโทษจำคุก**. **ตุลพาห**, 6,3 (กันยายน-ธันวาคม 2562) : 42-69.

